

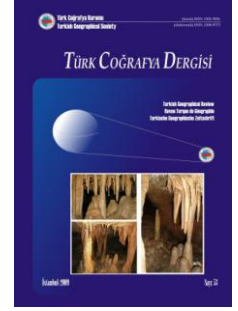
Türk Coğrafya Dergisi

<http://www.tck.org.tr>

Sayı 53: 100-102, İstanbul

Basılı ISSN 1302-5856

Elektronik ISSN 1308-9773

Etiyopya - İnsanlık Tarihinin En Eski Uygarlığı

(16 Temmuz 2009 – 21 Ağustos 2009)

Fügen DEDE

Geliş/Received : 24.11.2009

Türk Coğrafya Kurumu Yönetim Kurulu Üyesi,
TED İstanbul Koleji
Coğrafya Öğretmeni

Eski adı Habeşistan (Köleler ülkesi) olan Etiyopya Federal Demokratik Cumhuriyeti'nin başkenti, "yeni çiçek" anlamına gelen Addis Ababa. Komşuları, Sudan, Eritre, Somali, Kenya, Uganda olup, yaklaşık 1,2 milyon kilometre karelik bir yüzölçümüne sahip. Etiyopya yüksekliği 2000 ve 3000 metreler arasında değişen yüksek bir plato görünümünde. Ülkenin kuzey doğusundan başlayan ve merkezden güneybatıya doğru genişleyen Büyük Rift Vadisi ülkeyi iki parçaya ayırıyor.

Afar bölgesinde 1974 yılında yapılan arkeolojik kazılarda yaklaşık 3,2 milyon yıllık insan iskeleti kalıntılarına rastlanmıştır. Bu durum tarihi çağların başlamasından çok önceleri bile bölgenin, insan toplulukları için bir yaşam sahası olarak kullanıldığını göstermekte. Ayrıca tarihte bilinen en eski medeniyetlerden birisi. Tarihi M.Ö. 13. yüzyıla kadar uzanıyor.

Eski adı Habeşistan (Köleler ülkesi) olan Etiyopya Federal Demokratik Cumhuriyeti'nin başkenti, "yeni çiçek" anlamına gelen Addis Ababa. Komşuları, Sudan, Eritre, Somali, Kenya, Uganda olup, yaklaşık 1,2 milyon kilometre karelik bir yüzölçümüne sahip. Etiyopya yüksekliği 2000 ve 3000 metreler arasında değişen yüksek bir plato görünümünde. Ülkenin kuzey doğusundan başlayan ve merkezden güneybatıya doğru genişleyen Büyük Rift Vadisi ülkeyi iki parçaya ayırıyor.

Afar bölgesinde 1974 yılında yapılan arkeolojik kazılarda yaklaşık 3,2 milyon yıllık insan iskeleti kalıntılarına rastlanmıştır. Bu durum tarihi çağların başlamasından çok önceleri bile bölgenin, insan toplulukları için bir yaşam sahası olarak kullanıldığını göstermekte. Ayrıca tarihte bilinen en eski medeniyetlerden birisi. Tarihi M.Ö. 13. yüzyıla kadar uzanıyor.

1936-1941 yılları arasında Mussolini döneminde İtalyan işgali dışında bağımsızlığını hep korumuş. 1960-1990 yılları arası kuzeydeki ayrılıkçı Eritre sorunu devam etmiş, 1993'de halk oylamasıyla Kızıldeniz kıyılarında Eritre Devleti kurulmuş ve Etiyopya'nın denizle bağlantısı kesilmiş.

Oromolar, Amharalar, Tigreler, Sidamolar, Shankellalar, Somalililer, Afarlar ve Gurageler Etiyopya topraklarında yaşayan belli başlı etnik topluluklar. Etiyopya'nın resmi dili farklı bir alfabesi olan **Amharca**. Ancak ülkede Amharca'dan başka, çok sayıda etnik topluluğun bulunmasına paralel olarak birçok yerel dil (52 adet) ve lehçe ile beraber İngilizce de konuşulmakta. Etiyopyalıların % 25'i Müslüman, % 62'si yani çoğunluğu Ortodoks olmak üzere Hıristiyan. Bunu dışında **Animist** ve **Falaşa Yahudileri** bulunmaktadır.

Etiyopya çok ilginç özellikleri olan bir ülke. Afrika turumuzun da ilk ayağı. Aslında niyetimiz Türkiye'nin güneyinden yola çıkıp Suriye-Ürdün-Mısır-Sudan üzerinden Etiyopya'ya geçmekti ama yol uzun zaman az olduğundan Addis Ababa'dan başlamak zorunda kaldık. 16 Temmuz'da akşam üzeri yola çıkıp Dubai'den aktarma yaparak 17 Temmuz akşamında Addis Ababa **Bole** Havaalanına vardık. Ülkelerin durumu havaalanlarından belli olur. Küçük ve içinde hiçbir şey olmayan binayı görünce aslında şaşırmadık, çünkü dünyanın en fakir 3 ülkesinden birine gelmiştik (Yıllık

gelir kişi başı 150 \$’dan az). Buna rağmen Etiyopya Afrika’nın en güvenli ülkelerinden. Suç oranı oldukça düşük.

Epeyce pazarlık ederek şehir merkezinin uzağında Crown Otel’de kişi başı 20 \$’a yer bulduk. Afrika genel olarak pahalı. Bunun bir nedeni de her şeyin az olması. Otele yerleşip hemen şehri keşfe koyulduk. Bizi ilk etkileyen yoksulluk oldu. Ana caddeler dışında yollar toprak. Bir sürü işportacı, dilenci, yoksul insan. Küçük Toyota minibüsler dolmuş yapıyor. Hava yağmurlu, alt yapı yetersiz; tanıdık görüntüler aslında. Bizim 70’li yılların belediye otobüsleri toplu taşımacılıkta kullanılıyor. İnsanlar çok renkli ve çeşitli. Giyim kuşam çok farklı. Derme çatma teneke mahalleler çok yaygın. Küçük dükkanlarda meyve sebze satılıyor. Etiyopya’nın ekonomisi tarıma (kahve, tahıl) dayalı. Ayrıca kıtanın en fazla canlı hayvan varlığına sahip. Bunların deri ve postları ülkenin önemli ihracat gelirini oluşturmakta. Yol kenarlarında bir sürü insan var. Buralar da ayrı bir yaşam alanı.

Özellikle kadınlar ve yaşlılar fotoğraf çekilmekten hoşlanmıyor. Bu da işimizi zorlaştırıyor. Benzeri bir durumda Fas’ta karşılaşmıştık. Neyse ki tecrübemiz var. Birkaç girişimden sonra havayı yumuşatıp fotoğraf çekiyoruz.

Elektrik sıkıntısı had safhada. Bir gün var, bir gün yok. İmalat ve üretim sektörü çok zayıf. Hemen hemen yerli sanayi hiç yok. Yabancı yatırımcılar (Türkler de dahil) imalat sektöründe hakim. Birçok ürün dışarıdan geliyor ve çok pahalı. Halk çok bezgin. “**Gat**” denilen gevşetici özelliği olan bir bitkiyi çiğneyerek iyice uyuyorlar. Belki de bu kadar sıkıntıya göğüs germek ancak böyle mümkün oluyordur.

Birçok misyon ve uluslararası yardım kuruluşunun ofisi gözümüze çarpıyor. Aidsle mücadele yaygın olarak sürüyor. Çok sayıda kilise ve misyoner okulu var. İnsanların kiliselere yaklaşımlarında yerel tavırlar hakim. El yüz sürmek, taşları öpmek gibi. Kilise bahçesinde tanıştığımız tek dişli, yaşlı rahip şimdiki kadar gördüğüm en ilginç din adamıydı. Oradan ara sokaklara girdik. Bir şehri tanımanın en iyi yolu. Yolsulluk burada da çok çarpıcı. Evsiz insanlar duvar diplelerine sırtlarını verip kendilerine sığınaklar yapmışlar ve burada yaşıyorlar. Bir anne bebeğini emziriyor. Çocuklar hem oyun, hem yaşam mekanları olan sokaklarda koşturuyor. Başka bir yüzyılda, başka bir gezegendeyiz sanki.

Ülkede gün iki tane 12 saatten oluşuyor. 06.00’da gündüz saatleri, 18.00’de gece saatleri başlıyor. Takvimlerinde ise her ay 30 gün. Bu nedenle halen 2001 yılını yaşıyorlar. O nedenle milenyumlarını geçen yıl kutlamışlar.

Yerel pazarların dışında çeşitli marketlerde tamamıyla yabancı markalı ürünler satılıyor. Modern dünyanın çeşitli kurum ve markaları da ülkeye girmeye başlamış. Birçok Türk malı var. Özellikle gıda ve temizlik ürünleri. Oldukça rağbet görüyorlar. Türkleri 2008 Dünya Kupası’ndan tanıyorlar. Yemeğimizi yerel bir lokantada yedik. **İnjera** (yerel ekmek) **Tef** denilen bir bitki tohumundan elde edilen unla yapılıyor. Sünger gibi delikli, ekşimsi kalın bir lavaş ekmek. Bunun yanında et ve fasulye çok iyi gidiyor. Servis yapan genç garson Türkiye’den geldiğimizi öğrenince “ **Mustafa**

Kemal Atatürk büyük kahraman “ diyerek gönüllerimizi fethetti.

İlk günün yorgunluğunu uyuyarak attık. Sabah Süreyya Hocamızın (ki biz ona artık anne diyoruz) yaptığı Türk kahvesiyle gözümüzü açıp hemen Kenya transferi için girişimlere başladık. Bir yandan da karayoluyla yapacağımız bu zorlu yolculuğu daha güvenli hale getirmek için Türk Büyükelçiliğine gittik. Büyükelçilikte pek aradığımızı bulamasak da, genç elçilik görevlisi Ebru Hanım bizimle çok ilgilendi.

Gideceğimiz yolun özellikle Etiyopya- Kenya sınırından Nairobi’ye kadar olan bölümünün oldukça tehlikeli olduğunu anlattı. Biz de ona “Dört gün içinde bizden haber almazsanız, arayın” dedik. Addis Ababa’yı gezerken bir işyerinin önünde Türkçe bir tabela gördük ve heyecanlandık. O sırada işyeri sahibi dışarıya çıktı ve sohbete başladık. Plastik üretimi yapan Trabzonlu bir iş adamı. “Ne işiniz var burada?” diye sohbete başladı ve “Nerede olursanız olun, yolculukta başınız sıkışırsa beni arayın. Ben koşar yetişirim” diyerek sohbeti noktaladı. Çok teşekkürler Selahattin Akgün, bize verdiği güven ve moral, gösterdiği dostluk için. Otelden de yardım alarak sınıra gidebilmek için birkaç şoförle konuştuk. Yaklaşık bin kilometrelik yolumuz var. 1600 \$’dan başlayan pazarlık sonunda 500 \$’da bitti. Sürücümüz Temesgen (kısaca adıyla Tune) genç ve düzgün bir insan. Aracımız da Land Cruiser, bu coğrafyada çok kullanılan bir araç. Sabah 06.00’da yola çıkıyoruz. Heyecandan uyuyamadık. Üstelik gece odasını şaşırان kişilerce kapımız zorlanınca keyfimiz de kaçtı.

Sabah Türk Coğrafya Kurumu tarafından yaptırılan tişörtlerimizi giydik ve arabaya flamamızı yerleştirdik. Yola koyulduk. Bu bölgede **Oromo** ve **Tigeler** yaşıyorlar. Yolumuz üzerindeki **Longano** Gölü çok güzeldi. Gror ağaçları da tüm araziye hakim. Güneye doğru indikçe arazi yapısı ve bitki örtüsü değişti. Artık daha kurak bir bölgedeyiz. En ilginç görüntüler küçük beyaz termit karıncalarının yaptığı 2-3 metrelik toprak kuleler. Yol gitgide bozuldu. Tune sınırda bu yolun bittiğini, Kenya tarafında yol olmadığını söyledi.

Bir ara küçük bir köyde konakladık. **Hadiya** dilini konuşan köylüler çok sıcakkanlıydılar. Bol bol resim çektik. Biz de çocuklara şeker dağıttık. Bazı çocuklar sanıyorum ilk defa şeker görmüşlerdi, çünkü kağıtlarıyla yemeğe çalıştılar.

İnsanlar yine yol boyunca cıvı cıvı. Rengarek, değişik yerel kıyafetler etkileyici. Günlerden Pazar olduğundan kiliseye giden çok insan var. İnsanların yanı sıra babun, tilki, deve, akbaba, leylek, sığır ve keçiler de yollarda boy gösteriyorlar. Birden bir düğün alayı yolumuza çıktı. Bir an kendimizi ülkemizde zannettik.

Burada Jamaikalı göçmenlerin yaşadığı bir kasaba var. **Shashemene** kasabasında bütün erkekler **Bob Marley** gibi. Bob Marley burada bir fenomen.

Toprak çok verimli. Arazilerde kahve yetiştiriliyor. Çekirdekler yaşken çerez niyetine satılıyor. Çok sert ve lezzetsiz aslında. Köy evleri çok otantik. Genellikle toprak ve ağaç dallarından yapılmış konik evler. Çatıları mısır yapraklarıyla

örtülmüş. Büyülenmiş gibi etrafı seyrederken akşam oldu. 700 km yol yapmışız. Akşam konaklayacağımız **Yobole** kasabasına geldik. Bir otel bulduk, ama elektrik ve su yok. Kimin umurunda. El fenerlerimiz var ya, idare ediyoruz. Herkes çektiği fotoğrafları incelemeye ve gezi notlarını yazmaya koyuldu.

Sabah tekrar yola koyulduk. Arazi gitgide çoraklaştı. Çöl kuşağına giriyoruz. Yaklaşık beş saatlik yolculukla sınır kasabası **Moyale**'ye geldik. Sınırın diğer tarafındaki yani Kenya'daki kasabanın adı da Moyale. Dünyanın her yerinde değişmez bir kural sanki. Sınır kasabaları sevimsiz ve yoksullar.

Çıkış işlemleri için gümrüğe girdik. Kötü bir sürprizle karşılaştık. Süreyya Hoca'nın pasaportuna girişte Addis Ababa'da mühür vurmamışlar. Bize "Siz gidin ama o gidemez, Addis Ababa'ya dönüp mühür vurdurması lazım" dediler. Şok olduk. Epeyce mücadele ettik. Bir ara 200 \$ rüşvet istediler. "Paramız yok" dedik. Üzerimizde para olduğunu bilseler kısa bir mesafe sonra soyulmamız işten bile değil. En sonunda müdürü, durumu biraz da abartarak bu gezinin uluslararası bir proje olduğuna ve Etiyopya hükümetinin de projeyi desteklediğine ikna ettik. "Türk elçiliğini arayın, durumu bildirin" ısrarı ve üzerimizdeki gezinin haritası bulunan Türk Coğrafya Kurumu tişörtleri de çok etkili oldu. Sınırı büyük bir stresle ve üç saatlik gecikmeyle geçtik. Artık Kenya'dayız.

Doğu Afrika 2009 arazi çalışmasına katılan öğretmen grubumuz, ev sahipleri ile...